

Recenzje

**John Woods: "Boys who have abused.
Psychoanalytic psychotherapy
with victim/perpetrators of sexual abuse"
London: Jessica Kingsley Publishers 2004, ss. 240**

Książka *Boys who have abused. Psychoanalytic psychotherapy with victim/perpetrators of sexual abuse* (*Chłopcy, którzy molestowali seksualnie. Psychoanalityczna psychoterapia z ofiarami i sprawcami seksualnych nadużyć*) Johna Woodsa ukazała się jako 24. pozycja wydawanej przez wielce zasłużone w rozwoju nauk społecznych wydawnictwo Jessica Kingsley serii Forensic Focus (czyli – dokładnie tłumacząc – „sądowy punkt widzenia”). Inicjatorem i naczelnym redaktorem tej serii jest Gwen Abshead, konsultant psychiatrii sądowej i wykładowca tej dyscypliny w Szpitalu Broadmore, który jest najstarszym na Wyspach Brytyjskich ośrodkiem resocjalizacji więźniów przejawiających zaburzenia psychiczne, a zarazem ośrodkiem kształcącym (wspólnie z Instytutem Psychiatrii Uniwersytetu Londyńskiego) psychiatrów sądowych w Zjednoczonym Królestwie.

Forensic Focus Series prezentuje prace z zakresu etyki wymierzania sprawiedliwości, psychiatrii oraz psychologii sądowej. Do tej pory w ramach tej serii ukazały się m.in. takie książki, jak *Teoretyczne wprowadzenie do psychoterapii przestępców*, szeroko znana praca A. Spencera dotycząca resocjalizacji przestępców seksualnych, a także interesująca publikacja pt. *Przestępstwo a zaburzenia psychiczne*.

Książka Woodsa o stosowaniu psychoanalitycznej terapii w resocjalizacji chłopców skłonnych do stosowania przemocy seksualnej, a także ich ofiar z wielu względów zasługuje na szczególną uwagę. Jest ona napisana przez praktyka od wielu lat stosującego z dużym powodzeniem terapię psychoanalityczną w resocjalizacji niesubordynowanych chłopców i młodzieńców, dominuje więc w tej pracy konkretny opis różnych modeli stosowanej terapii. Owo praktyczne nastawienie zmusza niejako autora omawianej książki zarówno do kompilacji wielu stanowisk niezwykle intensywnie rozwijającej się współcześnie terapii psychoanalitycznej, jak i – przede wszystkim – do oceny tych najróżnorodniejszych pomysłów w ramach podejścia psychodynamicznego pod kątem ich przydatności w resocjalizacji przepojonych agresją seksualną młodzieńców.

Inną niezwykle ważną cechą problematyki poruszanej przez Woodsa jest pokazanie alternatywy wobec święcącej tryumfy w resocjalizacji przestępców (także seksualnych) terapii kognitywno-behawioralnej. Otóż ta powszechnie dzisiaj stosowana strategia kładzie – jak wiadomo – główny nacisk na możliwie dokładnej ocenie własnego, negatywnego zachowania się i systematycznej nauce „zręczności” społecznych czy psychologicznych, które pozwalają na zrealizowanie i zaspokojenie wielu potrzeb bez naruszania norm moralnych i prawnego porządku. Prezentowane w omawianej książce psychoanalityczne, bardzo unowocześnione podejście koncentruje się wokół trzech podstawowych zagadnień:

Po pierwsze, przywrócenia zerwanych lub zaburzonych układów komunikacyjnych z najbliższym otoczeniem.

Po drugie, odtworzenia pełnej odpowiedzialności za własne ciało. Ponieważ problem ten nie jest tak oczywisty, jak poprzednio wymieniony, poświęcę mu nieco wyjaśnień. Otóż w okresie dojrzewania, kiedy intensywnie wzrasta skala i głębokość doznań fizjologicznych, rozbudowuje się u młodzieży nie tylko świadomość coraz większych potencjalności własnego ciała, lecz także wzrasta poczucie „własności” i „cenneści” owego ciała: z tego poczucia wypływa coraz intensywniejsza potrzeba „panowania” nad tym ciałem, stanowiąca zarówno podstawę wszelkich procesów socjalizacyjnych, jak i wszelkiej postaci wyrafinowania. Istnieją jednak różne zaburzenia w rozwoju dziecka, które w zdecydowany sposób przeszkadzają w wykształceniu się takiego poczucia własności swojego ciała. Procesy te plastycznie ukazane zostały w pracy M. Laufer i E. Laufer (1984). Taki groźny w skutkach proces rozbratu z własnym ciałem szczególnie często pojawia się u dzieci, które zostały uwiedzione lub zgwałcone. Rodzi się w nich wtedy impuls do odrzucania własnej cielesności, do brzydzenia się „grzesznym ciałem”! Niebezpieczeństwo takiego uczucia tkwi w tym, że owo „brudne i nieposkromione ciało” zdobywa stopniowo niepodzielną władzę nad zachowaniem się danego człowieka. Podstawowym przeto zadaniem terapii psychoanalitycznej jest doprowadzenie u przestępcy seksualnego do zaakceptowania własnego ciała i tym samym poddania go pełnej moralnej i intelektualnej kontroli.

Trzecia wreszcie przesłanka intelektualna to takie prowadzenie psychoanalitycznej terapii, aby stała się ona drogą do przywrócenia utraconej kreatywności. Autor wychodzi bowiem z założenia, z dużą ostrożnością przedstawionego w pracy G. Kohona (1999), że „perwersja i kreatywność mają to samo źródło – utratę”! Ponieważ poczucia zerwania kontaktu z najbliższą osobą nie da się na dobrą sprawę wyeliminować z życia człowieka, a tym bardziej człowieka znajdującego się w fazie dojrzewania (znamionującej się – jak wiadomo – szczególnym wyczuleniem na wszelkiego rodzaju związki emocjonalne), najpoważniejszym zadaniem stosującego psychoanalizę terapeuty jest przeorientowanie u pacjenta sposobów przezwycięzania poczucia odrzucenia, osamotnienia i wykorzystania.

Te trzy podstawowe wątki przewijają się przez dziesięć rozdziałów omawianej książki. Rozdział 1 traktuje o specyfikach terapii psychoanalitycznej z młodocianymi sprawcami przemocy seksualnej. Rozdział 2 poświęcony jest specyfikom pracy terapeutycznej z ofiarami przestępstw seksualnych. Autor wskazuje w nim m.in. na to, że w takich przypadkach należy rezygnować z typowego dla psychoanalizy sięgania do przyczyn sytuacji konfliktowych, czyli do sytuacji urazowych, a skupiać się raczej na usprawnieniu głębokości komunikatu interpersonalnego z innymi osobami i doprowadzeniu do harmonii rozchwianej samooceny. W rozdziale 3 są omówione typowe problemy przewijające się w czasie sesji psychoanalitycznych. Autor zalicza do nich: (1) Przechodzenie od „zbicia do bicia”, czyli od bycia ofiarą do stania się oprawcą. (2) Niezbędne ograniczanie kontaktów terapeutycznych do rzeczy najbardziej istotnych dla wyniku resocjalizacji. (3) Niebezpieczeństwo seksualizacji układów terapeuta–pacjent. (4) Przetwarzanie traumy. (5) Zaindukowanie kreatywności jako sposobu przezwycięzania urazów. Rozdział 4 omawia mechanizm regresji do pierwotnego „ja” u ofiar i sprawców oraz techniki przezwycięzania tych mechanizmów. Kolejny, 5 rozdział traktuje o sposobach budzenia kreatywności w instytucjach resocjalizacyjnych, zaś 6 – o terapii

grupowej w zakładach karnych. Następne trzy rozdziały poświęcone są omówieniu problemów specjalnych, rozumianych jako specyficzne kategorie sprawców takich, jak gwałciciele (rozdział 7), osobnicy z zaburzoną tożsamością płciową (rozdział 8) i pedofile (rozdział 9). Pracę zamyka rozdział 10 mówiący o sposobach nadzoru, czyli superwizji nad psychoterapią prowadzoną metodami psychoanalitycznymi z ofiarami i sprawcami przestępstw seksualnych. Współautorką tego rozdziału jest Anna Alvarez z londyńskiej Tavistock Clinic.

Prezentacja ogólnych złożeń książki Woodsa, a także przegląd zawartych w niej zagadnień szczegółowych powinny zachęcić do dokładnego jej przestudiowania. Książka ta w pełni zasługuje na udostępnienie jej szerszemu odbiorcy w naszym kraju, czyli wydanie jej w polskim przekładzie.

Prace cytowane

- Kohon, G. (1999). *No lost certainties to be recovered*. London: Karnac Books.
- Laufer, M., Maufer, E. (1984). *Adolescence and development breakdown*. New Haven: Yale University Press.

Kazimierz Pospiszył
Katedra Psychopedagogiki Resocjalizacyjnej
Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie